

**КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ
КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД
ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ
ЕМПАУЕРМЕНТУ ВЕТЕРАНІВ:**

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА¹

УДК [37.041:005.336.2]:[159.923.2:316.46]:355.01:327.7

DOI: 10.12958/2227-2747-2026-1(191)-163-186

Курило Віталій Семенович,

доктор педагогічних наук, професор,

перший проректор

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

donluga@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2471-3358>

Мигович Ірина Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор,

директор Інституту міжнародної освіти,

начальник відділу міжнародних зв'язків

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

irina.migovich@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0060-5387>

Товстуха Олеся Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

aleksa.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7998-1208>

Юрків Ярослава Ігорівна,

доктор педагогічних наук, професор,

проректор з науково-педагогічної роботи

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

yurkiv.yara@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9890-7855>

Для цитування: Курило В. С., Мигович І. В., Товстуха О. М., Юрків Я. І. Компаративний аналіз концептуальних засад та інституційних механізмів емпвауерменту ветеранів: міжнародний досвід та українська практика. *Освіта та педагогічна наука*. 2026. № 1(191). С. 163–186. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-1\(191\)-163-186](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-1(191)-163-186)

¹ Матеріал підготовлено в межах реалізації проєкту «Трансформація військового досвіду у соціальне лідерство: інтернаціоналізована модель емпвауерменту ветеранів як агентів соціальних змін»

References (стандарт APA): Kurylo, V. S., Myhovich, I. V., Tovstuha, O. M., & Yurkiv, Ya. I. (2026). Komparatyvnyi analiz kontseptualnykh zasad ta instytutsiinykh mekhanizmiv empauermentu veteraniv: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainska praktyka [Comparative Analysis of Conceptual Foundations and Institutional Mechanisms of Veterans' Empowerment: International Experience and Ukrainian Practice]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 1(191), 163–186. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-1\(191\)-163-186](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-1(191)-163-186) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної російської агресії проти України питання реінтеграції ветеранів набуває критичної науково-практичної значущості та потребує комплексного міждисциплінарного дослідження. За офіційними статистичними даними Єдиного державного реєстру ветеранів війни, станом на 7 січня 2026 року кількість осіб зі статусом ветерана війни в Україні становить 1 723 784 особи, тоді як на 1 липня 2025 року цей показник дорівнював 1 562 051 особі, що свідчить про зростання на 161 733 ветерани (приріст 10,4%) протягом шести місяців (дані Єдиного державного реєстру ветеранів війни).

Проте реальні масштаби демографічної трансформації українського суспільства внаслідок воєнного конфлікту є значно більшими. Експертні прогнози, базовані на аналізі мобілізаційних процесів та численності Збройних Сил України, свідчать про те, що в разі припинення або замороження активних бойових дій з лінії фронту одночасно можуть повернутися від 800 тисяч до 1 мільйона військовослужбовців, які згодом набудуть ветеранського статусу відповідно до чинного законодавства. Отже, за консервативними оцінками, загальна численність ветеранів може досягти приблизно 2,5 мільйона осіб. З урахуванням членів їхніх родин (застосовуючи середній коефіцієнт 2,2 члена сім'ї на одного ветерана) загальна кількість безпосередньо зачеплених процесами реінтеграції громадян становитиме від 5 до 6 мільйонів осіб, що репрезентує майже п'яту частину

наявного населення України та формує потужну соціально-демографічну групу з особливими потребами та викликами.

Аналіз актуальних досліджень. Емпіричні дослідження процесів реінтеграції ветеранів в Україні підтверджують масштабність проблеми соціальної адаптації. Згідно з результатами *Veterans Reintegration Survey (VRS)*, проведеного міжнародною організацією IREX у 2024 році (n=1 247 ветеранів), 56% респондентів-ветеранів повідомили про значні або помірні труднощі в процесі реінтеграції до цивільного життя, причому 19% зазначили наявність серйозних перешкод у процесі соціальної адаптації. При цьому спостерігаються статистично значущі відмінності між активними військовослужбовцями та демобілізованими ветеранами: серед останніх частка осіб, що стикаються з труднощами реінтеграції, зростає до 60%, що на 21 процентний пункт вище порівняно з активними військовослужбовцями (39%). Особливо тривожним є той факт, що 43% ветеранів повідомили про скорочення кола цивільних соціальних зв'язків порівняно з довоєнним періодом, що свідчить про процеси соціальної ізоляції та формування замкнутих ветеранських спільнот. Додатково дані того ж дослідження засвідчують наявність значного розриву у сприйнятті та розумінні між ветеранами та цивільним населенням: майже дві третини (64%) ветеранів вважають, що лише меншість цивільного населення розуміє виклики, з якими вони стикаються після повернення з фронту, а 22% переконані,

що жоден цивільний громадянин не здатний зрозуміти їхній досвід.

Зазначена емпірична база та статистичні показники актуалізують нагальну потребу в комплексному компаративному аналізі процесів реінтеграції ветеранів у міжнародному та національному вимірах, зокрема через систематичне порівняння концептуальних засад, інституційних механізмів і практичних підходів до реінтеграції, соціальної адаптації, психологічної реабілітації та розвитку лідерського потенціалу ветеранів у країнах з багаторічним досвідом управління післявоєнними трансформаціями – США, Великій Британії, Ізраїлі – та в сучасному українському соціально-політичному і безпековому контексті. Окремі аспекти реінтеграції ветеранів досліджували Ю. Бриндіков, Б. Вадхем (B. Wadham), А. Гриб, М. Кравченко, Дж. Лам (J. Lam), Г. Ломакін, Е. Преветт (A. Prevett), А. Тарронт (A. Tarrant), Е. Раш (E. Rush), М. Шорт (M. Short) – реабілітацію військовослужбовців у системі професійної діяльності фахівців соціальної сфери; Ш. Армор (Ch. Armour), В. Грегг (V. Gregg), Г. Коваль, Е. МакГлінчі (E. McGlinchey), Д. Мурашко, О. Нестуля, М. Робінсон (M. Robinson), Я. Росс (Jana Ross), Е. Спайкол (E. Spikol), В. Серветник, Д. Хауелл (D. Howell), А. Шордаїк (A. Shordike) – реінтеграційні програми провідних країн світу; А. Вербицька, О. Кондратенко, Т. Кужда, О. Лохвицька, О. Мосій, Я. Петруненко, О. Сороківська – публічну політику реінтеграції ветеранів війни через підприємництво в Україні; С. Б. Андерсен (S. V. Andersen), К. Армор (C. Armour), К. І. Карстоф (K. I. Karstoft), К. Ковалівська, К. Ніжейко – випадки успішної реінтеграції в інших країнах, що пережили війну; П. Ворона, Т. Люткефенд (T. Lütkefend),

Ю. Фрідріх (J. Friedrich), І. Шапошнікова – шляхи соціальної реабілітації учасників українсько-російської війни на сході України; І. Гаррісон (I. Harrison), Д. Гаузер (D. Hauser), О. Грішанова, К. А. Елнітські (C. A. Elnitsky), С. Єгоричева, С. Кобе (S. Kobe), М. Лахижа, К. Лоусон (K. Lawson), В. Лисенко, К. МакКоннелл (C. McConnell), Р. Оклі (R. Oakley), О. Петрунько, І. Середняк, К. Смітхі (C. Smithey), А. Ярборо (A. Yarborough) – управлінські, економічні та соціально-трудова аспекти реінтеграції ветеранів; Д. Берк, (D. Berke), В. Бузова, Т. Віртанен (T. Virtanen), А. Давидюк (A. Davydiuk), Дж. Єтеріан (J. Yeterian), Т. Карлтон (T. Carlton), Є. Карпенко, П. Козира, К. Лассфолк (C. Lassfolk), Б. Ліц (B. Litz), М. Ноорма (M. Noorma), Й. Ружек (J. Ruzek), Т. Семигіна, І. Сингаївська – психосоціальну реабілітацію комбатантів: міжнародну та вітчизняну практику.

Мета статті полягає у здійсненні компаративного аналізу концептуальних засад, інституційних механізмів та практичних стратегій емпайерменту ветеранів у міжнародному (США, Великобританія, Ізраїль) та національному (Україна) вимірах з фокусом на виявленні ефективних моделей трансформації ветеранів від об'єктів соціальної опіки до агентів суспільних змін.

Виклад основного матеріалу. Процес реінтеграції ветеранів війни в Україні характеризується множинними бар'єрами соціально-психологічного, економічного та інституційного характеру. Емпіричні дані засвідчують, що демобілізовані військовослужбовці стикаються із системними викликами у сферах соціальної адаптації, професійної реалізації, психологічного благополуччя та сімейних взаємодій. Згідно з результатами репрезентативного дослідження IREX (2024),

36% ветеранів повідомили про випадки дискримінації з боку незнайомих осіб, що вказує на наявність стигматизації та соціальних бар'єрів у процесі реінтеграції. Водночас 64% ветеранів переконані, що лише меншість цивільного населення розуміє виклики, з якими вони стикаються після повернення з фронту, а 22% вважають, що жоден цивільний громадянин не здатний зрозуміти їхній досвід, що свідчить про глибокий розрив у сприйнятті між ветеранською спільнотою та суспільством.

Додатково дані того ж дослідження демонструють процеси соціальної ізоляції: якщо до війни лише 3% учасників бойових дій спілкувалися виключно з військовими товаришами, то після демобілізації цей показник зріс до 17%, що засвідчує формування замкнутих ветеранських спільнот та погіршення соціальної інтеграції (*Veteran Reintegration Program in Ukraine*). Ці показники корелюють із даними про психологічний стан ветеранів: за результатами дослідження *Health and Resilience in Veterans Study (HRVS)*, проведеного *King's Centre for Military Health Research* у Великобританії, значна частина ветеранів демонструє підвищений рівень тривожності, депресивні стани та симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що ускладнює процеси соціально-професійної адаптації (Fogle & Pietrzak, 2020).

Водночас наукова література з ветеранських студій все більше акцентує увагу на концепті посттравматичного зростання (*posttraumatic growth*) й трансформаційному потенціалі бойового досвіду. Дослідження американських військових ветеранів засвідчують, що набуті під час служби компетенції – лідерські навички, стресостійкість, здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності, командна робота – можуть стати

потужним ресурсом для суспільного розвитку за умови створення сприятливого інституційного середовища для їхньої реалізації. Міжнародна практика країн з тривалим досвідом управління післявоєнними трансформаціями демонструє успішні моделі трансформації ветеранів від об'єктів соціальної опіки до агентів суспільних змін через участь у соціальних ініціативах, волонтерських та громадських проєктах, підприємницькій діяльності, впровадження інноваційних практик управління.

У контексті окресленої проблематики компаративний аналіз стратегій емплауерменту ветеранів у країнах із розвиненими системами реінтеграції – США, Великій Британії, Ізраїлі – набуває особливої актуальності для формування ефективної національної моделі трансформації ветеранської спільноти в Україні. Ці держави мають багаторічний досвід реалізації комплексних програм психологічної підтримки, професійної перепідготовки, соціальної адаптації та розвитку лідерського потенціалу ветеранів, що дає змогу виявити ефективні інституційні механізми, концептуальні підходи та практичні інструменти емплауерменту, адаптовані до специфіки українського соціально-політичного та безпекового контексту.

США як модель системної підтримки ветеранів. Сполучені Штати Америки, маючи багаторічний досвід участі у військових конфліктах, сформували найбільш розгалужену систему роботи з «фронтовими поколіннями». Статус ветерана у США визначається Міністерством оборони як особи, що проходила військову службу у сухопутних, морських або повітряних силах і була звільнена за будь-яких умов, крім ганебної поведінки, включно з резервістами федерального рівня та особами, пораненими під час навчань (Керрінгтон,

2025). Координацію державної політики у цій сфері здійснює Міністерство у справах ветеранів як ключовий федеральний орган соціального захисту (Аналіз соціальної підтримки, 2023).

Система державної підтримки ветеранів у США розвивалася від компенсаційної до комплексної моделі соціальної інтеграції. Початковий етап (1921–1930 роки) характеризувався створенням Бюро у справах ветеранів (1921), ухваленням Закону про виплати ветеранам Першої світової війни (1924) та формуванням Адміністрації у справах ветеранів (1930), що заклали основу соціального захисту, хоча ветерани розглядалися переважно як об'єкт опіки (Костишин, Грицанюк, Шевців, 2024).

Парадигмальний зсув відбувся після Другої світової війни з ухваленням у 1944 році *GI Bill of Rights*, що забезпечив доступ до вищої освіти, професійної підготовки, іпотечного кредитування та соціальних гарантій, трансформувавши компенсаційну допомогу в системну соціально-економічну реінтеграцію (Ватуук, 2025). Інституціоналізація медичних та соціальних програм продовжилася створенням Адміністрації охорони здоров'я ветеранів (1946) та централізацією управління соціальними виплатами через Адміністрацію ветеранів (1953) (Базаєва, 2022).

Гуманізація ветеранської політики набула виразності з 1978 року через розширення медичної допомоги ветеранам В'єтнаму, ухвалення *Veterans' Benefits and Programs Improvement Act* (1988) та *Uniformed Services Employment and Reemployment Rights Act*, що модернізували механізми соціальних виплат і пільг. Відкриття Національного центру ПТСР (1989) засвідчило перехід до біопсихосоціальної моделі реабілітації з визнанням психосоціальних наслідків військового досвіду (Базаєва, 2022; Ватуук, 2025; Керрінгтон, 2025).

Сучасний етап (2008–2025 роки) ознаменувався ухваленням *Post-9/11 Veterans Educational Assistance Act* (2008), *Caregivers and Veterans Omnibus Health Services Act* (2010), що закріпив підтримку осіб, які доглядають за ветеранами, *Restoring GI Bill Fairness Act* та *Veterans' Compensation Cost-of-Living Adjustment Act*, які стимулювали зайнятність та удосконалили освітні програми, а також *Honoring America's Veterans and Caring for Camp Lejeune Families Act* (2012), що розширив соціальний захист сімей ветеранів (Базаєва, 2022; Костишин, Грицанюк, Шевців, 2024). Законодавчі акти 2018–2025 років остаточно закріпили комплексну модель, орієнтовану на формування лідерського потенціалу ветеранів як агентів соціальних змін.

Ключові механізми емпайерменту ветеранів в США. Аналіз інституційної архітектури дає змогу виокремити два такі основні напрями реінтеграції: соціально-психологічний супровід та професійна перекваліфікація й підтримка у сфері зайнятості та освіти. Соціально-психологічний супровід реалізується через унікальну систему військових соціальних працівників, адже США є однією з небагатьох держав світу, що системно готує таких фахівців. Їхня спеціалізація передбачає комплексне забезпечення підтримки військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей через широкий спектр функцій, як-от: представництво інтересів ветеранів у державних та громадських структурах; координація ресурсів та заходів у соціальній, психологічній, поведінковій, медичній, фінансовій та освітній реабілітації; консультування щодо соціальних, психологічних і побутових проблем; терапія психічного здоров'я (не лише лікування фізичних і психологічних станів, але й робота із сім'єю та подолання

наслідків травматичного досвіду); кризове втручання; координація міждисциплінарної допомоги за участю медичних, психологічних і соціальних служб. Мережа медичних центрів *Veterans Health Administration* забезпечує психотерапевтичні, психіатричні та реабілітаційні послуги, включно з індивідуальною та груповою терапією, програмами сімейного консультування та кризової підтримки (*Veterans Health Administration*).

Розгалужена мережа громадських організацій (*Wounded Warrior Project, Team Rubicon, Give an Hour, Iraq and Afghanistan Veterans of America, Veterans of Foreign Wars, American Legion* тощо) реалізує програми психологічної реабілітації та підтримки ветеранів з бойовими травмами, залучає ветеранів до волонтерської діяльності як ресурсу соціальної адаптації, поєднує адвокаційну діяльність із психологічними та соціальними програмами підтримки. Окремі спеціалізовані ініціативи (*Cohen Veterans Network, Headstrong Project*) спрямовані на лікування бойової психологічної травми, розвиток резильєнтності та підтримку сімей ветеранів.

Інфраструктуру доповнюють безкоштовна кризова гаряча лінія *988 Suicide & Crisis Lifeline* (інтегрована в національну систему з 2022 року), *Military OneSource*, онлайн-платформа *Real Warriors Campaign* та вебресурс *National Center for PTSD*, які надають різноманітну інформацію щодо психічного здоров'я, інструменти самопомогі, освітні матеріали та практичні рекомендації з подолання посттравматичного стресового розладу, підтримки психологічного благополуччя та адаптації до цивільного життя.

Професійна перекваліфікація та підтримка у сфері зайнятості й освіти реалізується через федеральні програми: (1) *Transition Assistance Program (TAP)* – міжвідомча ініціатива, що надає

комплексну підтримку військовослужбовцям під час переходу до цивільного життя, включно з вибором кар'єри, пошуком роботи та продовженням освіти; (2) *Veteran Small Business Certification (VetCert)* – федеральна програма сертифікації малого бізнесу ветеранів, що надає доступ до спеціальних федеральних закупівель; (3) *Veterans' Educational Assistance Program (VEAP)* – одна з перших програм освітньої підтримки зі спільним фінансуванням (закрита для нових учасників з 1987 року); (4) *Montgomery GI Bill Active Duty (MGIB-AD)* – федеральна ініціатива, що надає до 48 місяців фінансової підтримки для освіти та професійної підготовки ветеранів.

Підсумовуючи, зазначаємо, що сильними сторонами американської системи є інституційна комплексність із залученням федеральних структур, медичних мереж та громадського сектору; міждисциплінарний підхід, що поєднує медичну, психологічну, соціальну та економічну підтримку; еволюційна адаптивність законодавства до нових викликів; розвинена система підготовки військових соціальних працівників; значне фінансування та інфраструктурне забезпечення.

Водночас система демонструє певні обмеження, як-от: бюрократизація процесів отримання допомоги; нерівномірність доступу до послуг залежно від географічного розташування; стигматизація психічних розладів, що перешкоджає зверненню за допомогою; фрагментація послуг між різними відомствами; недостатнє охоплення ветеранів з нетиповими формами звільнення.

Американська модель засвідчує, що ефективна ветеранська політика потребує не лише компенсаційних механізмів, але й системної інтеграції освітніх, економічних і психосоціальних інструментів, спрямованих на довгострокове формування

суб'єктності ветеранів у суспільстві. Критичним є баланс між державною відповідальністю та активізацією громадянського суспільства, що дає змогу забезпечити гнучкість і адресність підтримки. Досвід США демонструє, що трансформація ветеранів від об'єктів опіки до агентів соціальних змін вимагає послідовної еволюції інституційних структур, законодавчого забезпечення та культурної легітиматії їхньої ролі в суспільстві.

Великобританія як модель системної підтримки ветеранів. Досвід Великобританії демонструє еволюцію від компенсаційної моделі підтримки ветеранів до комплексної системи соціальної інтеграції, що поєднує державні механізми, благодійний сектор та громадські ініціативи. Британська модель характеризується високим рівнем інституційної диверсифікації та акцентом на довгостроковій реінтеграції ветеранів у цивільне життя.

Законодавство Сполученого Королівства визначає ветерана як особу, яка прослужила щонайменше один день у Збройних силах, включно з регулярними та резервними підрозділами, а також у комерційних морських службах за умови участі у визначених законом військових операціях. Резервісти набувають статусу ветерана лише після фактичного призову на службу (Керрінгтон, 2025).

Історична траєкторія розвитку британської системи підтримки ветеранів відображає поступовий перехід від патерналістської моделі до комплексної системи соціальної інтеграції та активного громадянського залучення. Перші інституційні кроки було зроблено під час Першої світової війни: ухвалення Закону про моряків і солдатів (1916) передбачало надання землі ветеранам для соціально-економічної реінтеграції, а створення Міністерства пенсій того ж року закріпило державний підхід до компенсаційної підтримки

поранених військовослужбовців. Паралельно формувалася громадська ветеранська інфраструктура через діяльність *Not Forgotten Association* (1920) та *Blesma, The Limbless Veterans* (1932), спрямовану на соціальну реабілітацію та подолання ізоляції ветеранів (Державна політика; Керрінгтон, 2025).

Післявоєнний період ознаменувався переходом до універсалістської моделі соціальної держави. Ухвалення Закону про національну допомогу (1948) та створення Національної служби охорони здоров'я інтегрували ветеранів у загальнодоступну систему соціальних і медичних послуг, трансформували цільову підтримку в універсальний соціальний захист.

Сучасний етап (друга пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) характеризується модернізацією через оновлення законодавства та розвиток регіональних служб підтримки. Ухвалення Закону про Збройні сили (2006) закріпило нормативну основу соціального захисту, тоді як започаткування програми національної підтримки ветеранів (2012) та створення Центрів підтримки ветеранів (2025) відображають перехід до інтегрованої моделі, що охоплює психологічну допомогу, професійну адаптацію та розвиток громадянської активності ветеранів (Акімов, Андрусяк, Русецький, Красота, 2025; Аналітична записка).

Ключовим стратегічним документом є «Стратегія щодо ветеранів» (*The Strategy for our Veterans*, 2018), що визначає пріоритети політики підтримки: координацію послуг, збір та аналіз даних про ветеранську спільноту, підвищення обізнаності громадськості, соціальну інтеграцію, зайнятість, освіту, фінансову та медичну допомогу, житлове забезпечення, правову підтримку та захист прав ветеранів.

Ключові механізми емпайерменту ветеранів в Великобританії. Аналіз інституційної архітектури дає змогу

виокремити три такі основні напрями: медична допомога та підтримка ментального здоров'я, трудова зайнятість та професійна адаптація, соціальна реінтеграція та громадська інтеграція. Медична допомога та підтримка ментального здоров'я реалізуються через Національну службу охорони здоров'я (NHS), що виступає основним інституційним механізмом надання як базової медичної допомоги, так і комплексної підтримки ментального здоров'я ветеранів (Besterman-Dahan). Спеціалізовані програми доповнюють цю систему: *Op COURAGE* надає комплексну психологічну підтримку ветеранам, резервістам та їхнім сім'ям; *Combat Stress* забезпечує клінічне лікування ПТСР, складного ПТСР та моральної травми в очному та онлайн-форматах; *Togetherall* пропонує цілодобову анонімну онлайн-підтримку; *Help for Heroes* організовує курси та заходи для зміцнення психологічної стійкості.

Дослідницька інфраструктура при Міністерстві оборони системно вивчає прояви посттравматичного синдрому та ризики суїциду серед військових і ветеранів. Альянс охорони здоров'я за Хартією ветеранів (*Veterans Covenant Healthcare Alliance*) об'єднує 49 лікарень і пунктів екстреної допомоги в Англії, Шотландії та Уельсі, забезпечуючи обмін передовим досвідом та підвищення обізнаності персоналу щодо специфічних потреб ветеранів.

Трудова зайнятість та професійна адаптація забезпечуються через державно-приватне партнерство та благодійні ініціативи. Програма *Career Transition Partnership (CTP)* – міжвідомча ініціатива Міністерства оборони, організації *Reed in Partnership* та *Forces Employment Charity* – надає ветеранам безкоштовну консультаційну підтримку, допомогу у складанні резюме, підготовку до співбесід та пошук вакансій.

Благодійні організації *Royal British Legion* та *CareerReady* реалізують програми навчання та професійної підготовки, що включають адаптацію до корпоративного середовища, навчання командної роботи, стажування, тренінги з розвитку кар'єри та менторську підтримку.

Соціальна реінтеграція та громадська інтеграція спрямовані на зміцнення соціального добробуту та формування активної громадянської позиції ветеранів. У 2025 році уряд Великобританії ініціював створення національної мережі *Veterans' Support Centres* для соціальної інтеграції понад 1,8 мільйона ветеранів. Початкове фінансування 27 млн фунтів виділено на створення місцевих центрів у рамках програми *VALOUR* із загальним бюджетом 50 млн фунтів. Окремо фінансується програма *Reducing Veteran Homelessness* для житлового забезпечення. Центри надають очну та онлайн-підтримку, інтегруючи ветеранів із сервісами охорони здоров'я, працевлаштування, житлового забезпечення, фінансової допомоги та соціальної адаптації через координаційну мережу штаб-квартири *VALOUR* у Міністерстві оборони.

Благодійний сектор відіграє критичну роль у доповненні державних механізмів. *Mersey Care NHS Foundation Trust* реалізує комплексну систему підтримки ветеранів, діючих військовослужбовців та їхніх сімей через спеціалізовані консультації та психосоціальну підтримку за направленням медичних працівників. Провідні благодійні організації (*Army Benevolent Fund, SSAFA, Help for Heroes, Royal British Legion, Royal Air Force Benevolent Fund*) забезпечують фінансову та соціальну допомогу в житловій, освітній, трудовій сферах, психологічному консультуванні та соціальній активності.

Уваги заслуговує й інноваційний проєкт *Bravehound* – шотландська благодійна

організація, що надає комплексну підтримку ветеранам з посттравматичним стресом, психічними розладами чи фізичними травмами через спеціально навчених собак. Програма включає щотижневі індивідуальні та групові тренування, а також наукові дослідження здатності собак розпізнавати маркери нічних кошмарів та допомагати під час кризових епізодів (Bravehound). Локальні організації (*Veterans HQ, Tom Harrison House, Veterans in Sefton*) надають підтримку на рівні громади.

Таким чином, британська модель демонструє високий рівень інституційної диверсифікації через поєднання універсальних державних послуг, спеціалізованих програм та розгалуженого благодійного сектору. Сильними сторонами системи є інтеграція ветеранів у загальнодоступну систему охорони здоров'я; потужна мережа благодійних організацій як доповнення державних механізмів; акцент на професійній адаптації через державно-приватне партнерство; інноваційні підходи до психосоціальної реабілітації; розвинена локальна інфраструктура підтримки на рівні громад.

Водночас система має певні обмеження: залежність від благодійного сектору створює ризики фрагментації послуг; універсалістська модель може недостатньо враховувати специфічні потреби ветеранів; координація між численними організаціями потребує удосконалення; наявна географічна нерівномірність доступу до спеціалізованих послуг.

Досвід Великобританії засвідчує, що ефективна реінтеграція ветеранів вимагає не лише державного фінансування, але й активного залучення громадянського суспільства, інноваційних підходів до психосоціальної реабілітації та створення багаторівневої інфраструктури підтримки, що поєднує універсальні та цільові механізми. Британська модель

демонструє можливість трансформації ветеранів від реципієнтів допомоги до активних суб'єктів громадського життя через системну інтеграцію медичних, професійних та соціальних інструментів емплауерменту.

Ізраїль як модель системної підтримки ветеранів. Багаторічний досвід збройних конфліктів та військових операцій зумовив формування в Ізраїлі системного та комплексного підходу до підтримки осіб, які брали участь у бойових діях. Починаючи з 1949 року Ізраїль перебуває в умовах військово-політичного протистояння як із сусідніми державами, так і з терористичними угрупованнями, що підтримуються та фінансуються Іраном, який декларує політичну мету знищення Ізраїлю (Керрінгтон, 2025).

На відміну від багатьох держав, Ізраїль не має окремого юридично закріпленого статусу «ветеран війни» у класичному розумінні. Така особливість ізраїльської моделі зумовлена низкою структурних чинників, що відображають унікальну природу військово-політичної організації держави, а саме: (1) військова служба в Ізраїлі має загальнообов'язковий характер для більшості громадян, а система резерву охоплює значну частину дорослого населення, що робить військовий досвід типовим соціальним явищем, а не винятковим статусом окремої групи; (2) Ізраїль протягом усього періоду свого існування перебуває в умовах постійних військових конфліктів і загроз безпеці, що ускладнює виокремлення завершених воєнних кампаній та формування традиційної категорії осіб, які «завершили участь у війні»; (3) державна політика Ізраїлю ґрунтується на функціональному підході до соціальної підтримки військовослужбовців, за якого ключовим критерієм надання допомоги є не сам факт участі у бойових діях,

а наявність поранення, інвалідності, психологічної травми або втрати годувальника. Цей підхід відображає принцип адресності соціальної політики та орієнтацію на конкретні потреби постраждалих, а не на формальний статус учасника бойових дій.

Зазначимо, що до проголошення держави Ізраїль у 1948 році не існувало цілісної нормативно-правової бази щодо статусу ветеранів у сучасному розумінні, а соціальна підтримка колишніх військовослужбовців не була предметом системного державного регулювання в умовах Британського мандату в Палестині. Формування ізраїльської ветеранської політики розпочалося в період становлення державності та було тісно пов'язано з процесами військової мобілізації та державотворення. У 1948–1951 роках було створено *Department for the Rehabilitation and Settlement of Soldiers*, який згодом трансформувався у Департамент відновлення та забезпечення житлом військових (*Division for the Rehabilitation and Settlement of Soldiers*) – відділ у складі Міністерства оборони, який організовував поселення демобілізованих військових та допомагав їм інтегруватися у цивільне життя. Ця інституційна структура заклала організаційні основи для подальшого розвитку системи ветеранської підтримки (Брус, Бухта, Шматко, 2023).

Ухвалення у 1949 році Закону про осіб із інвалідністю (*Invalids Law*) закріпило правовий статус осіб з інвалідністю внаслідок війни та визначило механізми компенсацій, медичної та соціальної допомоги, сформувавши базову компенсаційну модель підтримки, яка в подальшому еволюціонувала в напрямі комплексної реабілітації.

Подальший розвиток нормативно-правової бази Держави Ізраїль у 1950-х роках відображав перехід від фрагментарної

допомоги демобілізованим військовим до інституціоналізованої соціально-державної моделі захисту ветеранів як складової частини загальної соціальної політики. Ухвалений у 1953 році Закон про національне страхування (*National Insurance Law*) започаткував універсальну систему соціального страхування та заклав правові механізми пенсійного забезпечення, допомоги по інвалідності, безробіттю та підтримки сімей. У науковій інтерпретації цей акт можна розглядати як перший системний крок до соціальної стабільності ветеранів та розвитку їхнього людського капіталу, оскільки він забезпечував базові умови для соціальної мобільності, професійної реалізації та інтеграції у цивільне суспільство. У 1954 році ухвалення Закону про осіб, які стали інвалідами війни проти нацистів (*Persons Disabled in War against the Nazis Law*), розширило правові гарантії для специфічних категорій постраждалих від війни, інтегруючи їх у загальну систему соціального забезпечення та формуючи інклюзивний підхід до ветеранської політики.

Ухвалення Закону про підтримку доходів (*Income Support Law*) у 1980 році стало важливим етапом гарантування базових доходів колишніх військовослужбовців, що засвідчило перехід від моделі компенсаційної допомоги до моделі соціального залучення та підтримки активної життєвої позиції ветеранів, створюючи умови для їхньої участі в економічному, соціальному та громадянському житті (Аналітична записка; Брус, Бухта, Шматко, 2023; Керрінгтон, 2025).

Після 1995 року ізраїльське законодавство посилює підтримку колишніх військових через серію актуалізацій і доповнень чинних нормативних актів. У 2000-х та 2010-х роках було прийнято Абсорбційний закон (*Absorption of Discharged Soldiers Law*), який

доповнився положеннями про фінансову підтримку освіти ветеранів, зокрема через механізми фондового фінансування навчання. У 2024 році Кнесет ухвалив зміни до *Veterans (Return to Work) Law*, які забороняють звільнення працівників за їхню службу у резерві, зміцнюючи права ветеранів на трудову стабільність та економічну безпеку (*Absorption of Discharged Soldiers Law*). У зв'язку з цим в ізраїльській практиці переважають функціональні категорії «поранені військовослужбовці», «інваліди війни», «резервісти» та «родини загиблих», а питання їхньої реабілітації та соціальної інтеграції координуються Міністерством оборони через спеціалізовані реабілітаційні підрозділи. Так сформувалася комплексна система медичної, соціальної та психологічної реабілітації, що становлять своєрідні «три опори» програми реінтеграції колишніх солдатів Армії оборони Ізраїлю (Керрінгтон, 2025).

Ключові механізми емпайерменту ветеранів в Ізраїлі. Аналіз інституційної архітектури дає змогу виокремити такі основні напрями: медична реабілітація, соціальна реабілітація та психологічна підтримка. Медична реабілітація являє собою комплексну систему інституційної підтримки, координовану Департаментом реабілітації Міністерства оборони Ізраїлю (*Defense Ministry's Rehabilitation Department*). Ключовим державним органом, відповідальним за комплексну підтримку колишніх військовослужбовців Армії оборони Ізраїлю, які зазнали поранень, інвалідності або психологічних травм унаслідок військової служби та бойових дій, є саме цей департамент. У межах його діяльності реалізується принцип довічної відповідальності держави за поранених ветеранів, забезпечуючи безперервний супровід від моменту травмування до повної соціальної реінтеграції. Департамент координує роботу

мережі спеціалізованих медичних установ та реабілітаційних центрів, зокрема мережу реабілітаційних центрів *Friends of Irgun Nechei Zahal*, які функціонують по всій території Ізраїлю та є одним з ключових елементів системи підтримки поранених. Центри створені як спеціалізовані простори для комплексної фізичної, психологічної та соціальної реабілітації осіб, які зазнали поранень або інвалідності внаслідок військової служби. Кожен центр являє собою окремих багатофункціональний комплекс, спеціально спроектований з урахуванням принципів універсального дизайну та доступності для людей з різними видами фізичних обмежень.

У 2023 році Міністерство оборони Ізраїлю запровадило інноваційну онлайн-платформу для медичних консультацій поранених та інвалідів. Ця система дає змогу учасникам бойових дій отримувати комплексні медичні оцінки та консультації від висококваліфікованих фахівців у галузях ортопедії, дерматології, психіатрії та інших спеціальностях без необхідності відвідування стаціонарних медичних закладів. У партнерстві з організацією *IDF Disabled Veterans Organization* та медичною компанією *PAMI* платформа забезпечує швидкий доступ до професійних медичних послуг, значно скорочує час очікування та спрощує процес реабілітації, особливо для колишніх солдатів з віддалених районів. Цифровізація медичних послуг відображає адаптацію системи до сучасних технологічних можливостей та потреб ветеранів (*Defense Ministry launches online medical system for disabled IDF veterans*).

Соціальна реабілітація координується окремим структурним підрозділом Міністерства оборони – *Department for Discharged Soldiers and Reservists*, який є національним органом, відповідальним за надання допомоги, пільг

і сервісних послуг військовослужбовцям після звільнення з Армії оборони Ізраїлю та особам, які завершили національну цивільну службу.

Таким чином, ізраїльська модель демонструє унікальний функціональний підхід до ветеранської політики, що відрізняється від традиційних західних моделей. Сильними сторонами системи є принцип довічної відповідальності держави за поранених ветеранів, комплексна інтеграція медичної, соціальної та психологічної реабілітації, розвинена мережа спеціалізованих реабілітаційних центрів з універсальним дизайном, цифровізація послуг для підвищення доступності, функціональна орієнтація на конкретні потреби замість формального статусу, міждисциплінарний підхід до реабілітації.

Водночас система має певні обмеження: відсутність юридично закріпленого статусу «ветеран» може ускладнювати ідентифікацію та самоідентифікацію колишніх військовослужбовців; функціональний підхід здатен залишати поза увагою осіб без видимих фізичних чи психологічних травм, які потребують адаптаційної підтримки; акцент на компенсаційній складовій може обмежувати розвиток превентивних програм соціальної інтеграції.

Досвід Ізраїлю засвідчує, що в умовах постійної військової мобілізації та загальнообов'язкової служби ефективна ветеранська політика може будуватися не на статусному, а на функціональному принципі, коли ключовим є не формальне визнання участі у бойових діях, а адресна підтримка конкретних потреб постраждалих. Ізраїльська модель демонструє можливість створення високоефективної системи реабілітації через інтеграцію державних інституцій, спеціалізованих центрів та технологічних інновацій, що забезпечує довгострокову підтримку та соціальну реінтеграцію ветеранів у суспільство.

Україна як модель системної підтримки ветеранів. В українському нормативно-правовому та соціальному дискурсі ветерани війни традиційно розглядалися передусім як вразлива соціальна категорія населення, що потребує соціального захисту, пільг і компенсацій. Такий підхід було закріплено в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ, згідно з яким ветеранами війни визнаються особи, що брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До цієї категорії належать учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та учасники війни. Підтвердженням відповідного статусу є посвідчення встановленого зразка, на підставі якого особі надаються передбачені законодавством пільги, гарантії та компенсації (Про статус ветеранів війни, 1993).

Історична траєкторія розвитку української системи підтримки ветеранів відображає поступовий перехід від компенсаційно-пільгової моделі до комплексної системи соціальної інтеграції, розвитку людського капіталу та громадянського залучення. Суттєвими кроками інституційного розвитку ветеранської політики України та перетворення ветеранів на агентів соціальних змін стали системні реформаторські ініціативи другої половини 2010-х – середини 2020-х років. Так, у 2018 році було створено Міністерство у справах ветеранів України як спеціалізований центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної ветеранської політики, координує міжсекторальну взаємодію, сприяє інтеграції ветеранів у соціально-економічні й управлінські процеси. Створення окремого міністерства засвідчило визнання ветеранської політики як пріоритетного напрямку державного

управління та стратегічної інвестиції в людський капітал (Міністерство у справах ветеранів України).

У 2019 році нормативно врегульовано функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни – інноваційного інструмента цифровізації соціальних послуг, адресної підтримки та формування доказової політики щодо розвитку людського потенціалу ветеранів. Цей реєстр забезпечив систематизацію даних про ветеранську спільноту та створив технологічну основу для персоналізованого надання послуг (Єдиний державний реєстр).

У 2022 році було запроваджено міжвідомчу систему психічного здоров'я «Ти як?», де ветерани визначені пріоритетною цільовою групою. Ця ініціатива відображає концептуальний перехід до біопсихосоціальної моделі реабілітації та підсилює психологічну спроможність ветеранів до активної соціальної участі, визнаючи ментальне здоров'я фундаментальною передумовою соціальної інтеграції (Всеукраїнська програма).

У 2024 році ухвалено Стратегію ветеранської політики, у межах якої було закріплено комплексний підхід до соціальної інтеграції, розвитку громадянської участі ветеранів у процесах громади, а також започатковано конкурс із визначення загальнодержавних програм і проєктів, розроблених громадськими об'єднаннями ветеранів війни. Ця стратегія інституціоналізує роль ветеранів як суб'єктів громадянського суспільства та агентів соціальних інновацій, трансформуючи їх з реципієнтів допомоги в активних учасників суспільного розвитку (Про схвалення Стратегії, 2024).

У 2025 році розпочато впровадження обов'язкової базової загальновійськової підготовки для здобувачів закладів вищої освіти із залученням ветеранів і військовослужбовців у відставці до освітнього процесу. Ця ініціатива сприяє трансферу

військового досвіду, формуванню культури безпеки та розвитку ветеранського лідерства в освітньому середовищі, створюючи інституційні механізми для визнання та використання унікальних компетенцій ветеранів (Про запровадження базової підготовки, 2025). Того ж року запущено цифрову платформу «Ветеран PRO», концептуальні засади якої віддзеркалюють потребу в інтеграції соціальних, правових, медичних, психологічних, соціально-економічних та реабілітаційних сервісів для ветеранів та членів їхніх сімей. Платформа посилює соціальну автономність ветеранів, їхню суб'єктність, лідерство та можливості для участі в розвитку громад, втілюючи принципи цифрової інклюзії та сервісно-орієнтованого підходу до державного управління (Ветеран PRO).

Ключові механізми емпауерменту ветеранів в Україні. Аналізуючи інституційні механізми емпауерменту ветеранів в Україні, маємо відзначити, що навіть попри нестачу ресурсів для комплексної підтримки ветеранів та дефіцит фахівців, підготовлених до роботи з бойовою травмою, сформовано потужну мережу державних і громадських програм, спрямованих на розширення можливостей ветеранів як активних учасників суспільного розвитку. Практичні стратегії емпауерменту ветеранів зосереджуються на чотирьох таких основних напрямках: здоров'я, психологічне відновлення та соціальний захист; житлові програми; освіта та робота; фінансова підтримка та гранти.

Здоров'я, психологічне відновлення та соціальний захист становлять фундаментальний напрям підтримки, що охоплює лікування, протезування, стоматологічну допомогу, реабілітаційні послуги, психологічну підтримку, спорт, оформлення посвідчень, пільги, пенсійне забезпечення, транспортні, комунальні та податкові пільги. Однією з фундаментальних

державних ініціатив, спрямованих на відновлення здоров'я, є національна програма зовнішньої реабілітації «Неопалимі», яка надає безоплатну реабілітацію та лікування деформаційних травм, опіків і рубців у людей, постраждалих внаслідок воєнних дій, зокрема ветеранів. Програма реалізується як багатосторонній проєкт приватно-державного партнерства за участі медичних закладів дерматологічного, естетичного та реконструктивного профілю у різних регіонах України. Ініціатива охоплює як Україну, так і окремі заклади країн Східної Європи, забезпечуючи можливість пройти реабілітацію людям, які отримали травми після 2014 року, незалежно від місця проживання чи поранення. Інтеграція з Порталом державних послуг дає змогу ветеранам реєструватися та отримувати скерування на лікування в цифровому форматі, що суттєво спрощує доступ до послуг. Спеціалізованою ініціативою також є проєкт «Повернемо зір Захисникам та Захисницям України», який забезпечує безкоштовне обстеження та лікування зору ветеранів та учасників бойових дій. Програма покриває повну офтальмологічну діагностику, лазерне та оперативне лікування і відновлення рубцевих змін обличчя, що дає змогу значно підвищити якість життя ветеранів та їхню функціональну адаптацію.

Безоплатні послуги з охорони психічного здоров'я доступні через державні та комунальні заклади охорони здоров'я, а також через понад 100 фахівців, включених до Реєстру суб'єктів надання психологічної допомоги. Послуги надаються за трирівневою моделлю, що охоплює соціально-психологічну підтримку, фахову психологічну допомогу та комплексну медико-психологічну підтримку мультидисциплінарними командами з можливістю стаціонарного, амбулаторного

або дистанційного обслуговування. Така диференціація рівнів допомоги забезпечує гнучкість системи та її адаптацію до індивідуальних потреб ветеранів.

Групи підтримки ветеранів, серед яких Український ветеранський фонд, служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців, *Project HOPE*, *Veteran Hub*, «Варто жити» та мобільні групи ГО «Простір Можливостей», реалізують індивідуальне та групове консультування, психоосвітні заходи, кризову інтервенцію, соціальний супровід, розвиток життєстійкості та підтримку сімей ветеранів. Ці організації формують горизонтальну мережу підтримки, що доповнює вертикальну систему державних послуг та забезпечує більш персоналізований підхід до реабілітації. Додатково ветерани можуть користуватися державною програмою реімбурсації «Доступні ліки», що забезпечує безоплатні або частково оплачені медикаменти для лікування хронічних захворювань. Програми «Ветеранський спорт» та адаптивні клуби «Нестримні» надають фінансову підтримку та можливість займатися фізичною активністю, адаптивним фітнесом, йогою, плаванням, спортом на кріслах колісних, єдиноборствами та іншими видами спорту, сприяючи фізичному та психологічному відновленню ветеранів та членів їхніх сімей. Інтеграція спортивної реабілітації у загальну систему підтримки відображає холістичний підхід до відновлення та розвитку людського потенціалу ветеранів.

Житлові програми мають особливу актуальність, оскільки забезпечення стабільного житла є одним з ключових чинників успішної реінтеграції ветеранів та створення умов для їхньої соціальної автономності. Серед державних ініціатив слід відзначити такі житлові програми: (1) пільгова іпотека «Оселя» – державна програма, яка надає ветеранам та членам

їхніх сімей можливість придбати житло на вигідних умовах; диференційований підхід до процентних ставок відображає принцип градуйованої підтримки залежно від статусу особи; (2) житловий ваучер – державна фінансова допомога для категорій ветеранів, яка дає змогу придбати житло протягом 5 років на суму до двох мільйонів гривень; ваучерна система забезпечує гнучкість вибору житла та розширює автономію ветеранів у прийнятті рішень щодо житлового забезпечення; (3) Програма державного пільгового кредиту на купівлю житла, що забезпечує ветеранів та осіб з інвалідністю внаслідок війни можливістю придбати квартиру або будинок віком до 50 років (або реконструйований не більше ніж 35 років тому), за умови дотримання вимог щодо доходу, квартирної обліку та відсутності власного житла; (4) Державна програма «Відновлення» – механізм компенсації для ветеранів та учасників бойових дій, чиє житло було пошкоджене або зруйноване внаслідок збройної російської агресії; (5) Програма компенсації за оренду житла – механізм короткострокової підтримки ветеранів у вирішенні житлових питань до отримання постійного житла.

Таким чином, українська модель демонструє динамічний перехід від традиційної компенсаційно-пільгової моделі до інтегративної системи соціальної підтримки та громадянського залучення ветеранів. Сильними сторонами системи є створення спеціалізованого центрального органу виконавчої влади (Міністерство у справах ветеранів); цифровізація послуг через Єдиний державний реєстр ветеранів війни та платформу «Ветеран PRO»; комплексний підхід до психічного здоров'я через систему «Ти як?»; інтеграція медичної, психологічної, соціальної та економічної підтримки; розвинена мережа державно-громадського

партнерства; інноваційні підходи до житлового забезпечення через диверсифіковані програми; стратегічне позиціонування ветеранів як агентів соціальних змін та суб'єктів громадянського суспільства.

Водночас відзначаємо певні обмеження, як-от: обмежені фінансові ресурси для комплексної реалізації всіх програм; дефіцит фахівців, підготовлених до роботи з бойовою травмою; географічна нерівномірність доступу до спеціалізованих послуг, особливо в сільській місцевості; необхідність посилення координації між численними державними та громадськими організаціями; потреба в розширенні превентивних програм соціальної інтеграції для ветеранів без видимих травм.

Досвід України засвідчує, що ефективна ветеранська політика в умовах активного воєнного конфлікту вимагає не лише розширення традиційних компенсаційних механізмів, але й системної трансформації суспільного сприйняття ветеранів: від об'єктів соціального захисту до активних суб'єктів суспільного розвитку. Українська модель демонструє можливість створення інтегративної системи підтримки через поєднання інституційних реформ, цифрової трансформації, державно-громадського партнерства та стратегічного інвестування в людський капітал ветеранів як ресурс постконфліктного розвитку та демократичної модернізації суспільства.

Спираючись на результати здійсненого компаративного аналізу концептуальних засад, нормативно-правових основ та інституційних механізмів емплауерменту ветеранів у США, Великій Британії, Ізраїлі та Україні, вважаємо за доцільне систематизувати ключові параметри цих національних моделей у формі порівняльної матриці, що дасть змогу виокремити спільні та відмінні риси досліджуваних систем соціальної підтримки та реінтеграції ветеранів (табл. 1).

Зіставлення концептуальних підходів та інституційних інструментів підтримки ветеранів у США, Великій Британії, Ізраїлі та Україні

Країна	Передумова в потребі емпіаурменту ветеранів	Концептуальні засади	Інституційні механізми	Унікальність досвіду
США	Багаторічний досвід участі у військових операціях; проблема «фронтових поколінь»; визнання ветеранів потужним ресурсом для формування середнього класу	Реінтеграція через освіту, охорону здоров'я та підприємництво; поєднання державної підтримки та ринкових механізмів; розвиток лідерського потенціалу ветеранів	Міністерство у справах ветеранів; програми <i>GI Bill</i> , <i>TAP</i> , <i>VeitCert</i> , <i>VNA</i>	Системність та масштабність підтримки; окреме міністерство з розгалуженою мережею медичних і соціальних установ; акцент на освітніх пілгах як драйвері соціальної мобільності
Велико-Британія	Вагомий досвід миротворчих місій та операцій НАТО; еволюція від патерналізму до універсальної соціальної підтримки після Другої світової війни; потреба в реінтеграції учасників миротворчих місій	Принцип <i>Armed Forces Covenant</i> – моральне зобов'язання держави та суспільства перед ветеранами; інтеграція через партнерство держави, бізнесу та громадського сектору	Міністерство оборони; програми <i>CFR</i> , <i>Veterans UK</i> , <i>Armed Forces Covenant Fund Trust</i> ; потужний благодійний сектор (<i>Army Benevolent Fund</i> , <i>SSAFA</i> , <i>Help for Heroes</i> , <i>Royal British Legion</i> , <i>Royal Air Force Benevolent Fund</i>)	Модель «суспільного контракту»; глибока інтеграція ветеранських послуг у загальнонаціональну систему охорони здоров'я; широка участь благодійних організацій; активне залучення роботодавців до працевлаштування ветеранів
Держава Ізраїль	Стан постійної військової загрози та загальнообов'язкова служба, що робить військовий досвід типовим для суспільства	Допомога базується на потребах (травмах), а не статусі; принцип «довічної відповідальності держави» за поранених; орієнтація на посттравматичне зростання	Міністерство оборони (Департамент реабілітації); реабілітаційні центри <i>Sheba</i> та <i>Friends of Irgun Nechei Zahal</i> ; реформа <i>One Soul</i>	Глибока інтеграція військового досвіду в економіку інновацій; швидка реабілітація та повернення до активного життя; посттравматичне зростання як аксіома бойового досвіду
Україна	Повномасштабна російська агресія; динамічне зростання ветеранської спільноти; потреба у подоланні соціального розриву та стигматизації	Трансформація ветеранів від «об'єктів опіки» до агентів суспільних змін; парадигма суб'єктності	Міністерство ветеранів; український ветеранський фонд; програми професійної адаптації; центри ветеранського розвитку; цифрові платформи: «Ти як?», «Ветеран PRO», «Кар'єра ветерана»; грантові програми для розвитку ветеранського бізнесу («Варто», «Власна справа»)	Динамічне формування системи в умовах військової агресії; активна роль громадянського суспільства та міжнародних партнерів; швидка цифрова трансформація сервісів для ветеранів; фокус на ветеранський бізнес

Джерело: розроблено на основі аналізу теоретико-практичних джерел

Таким чином, компаративний аналіз систем реінтеграції та соціальної підтримки ветеранів у провідних країнах світу дає змогу виокремити ключові принципи та механізми, що забезпечують ефективність державної політики у цій сфері. Узагальнення досвіду Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та Ізраїлю засвідчує наявність спільних закономірностей у побудові національних моделей ветеранської політики, незважаючи на відмінності у політичних системах, історичному контексті та соціально-економічних умовах.

Перша фундаментальна засада полягає у комплексності та міжвідомчій координації ветеранської політики. Досвід досліджуваних країн демонструє, що ефективна реінтеграція неможлива без системної взаємодії урядових відомств, які відповідають за охорону здоров'я, соціальний захист, зайнятість, освіту та житлову політику. Створення спеціалізованих координаційних органів (*Міністерство у справах ветеранів США, Office for Veterans' Affairs у Великій Британії, Department for Discharged Soldiers у Ізраїлі*) забезпечує інституційну цілісність політики та запобігає фрагментації послуг. Друга принципова основа – це пріоритетність охорони психічного здоров'я та превентивної роботи з посттравматичними станами. Аналіз міжнародних практик свідчить про визнання психологічних наслідків бойового досвіду як центрального виклику у процесі реінтеграції. Запровадження спеціалізованих програм діагностики та лікування ПТСР, депресивних розладів, суїцидальної поведінки, а також профілактичних заходів ще на етапі демобілізації відображає еволюцію від виключно компенсаційної моделі до холістичного підходу, орієнтованого на довгострокове благополуччя ветеранів. Третя засада передбачає інтеграцію

медичної, соціальної та професійної реабілітації як взаємопов'язаних компонентів єдиного процесу. Міжнародний досвід засвідчує неефективність ізольованого надання медичних послуг без одночасної роботи над соціальною адаптацією, професійною перепідготовкою та працевлаштуванням. Міждисциплінарні команди фахівців, що включають медиків, психологів, соціальних працівників та консультантів з працевлаштування, забезпечують комплексний підхід до відновлення функціональної спроможності ветеранів та їхньої реінтеграції у цивільне життя. Четверта ключова характеристика – це довгостроковість і безперервність підтримки протягом усього життєвого циклу ветерана. Досвід країн демонструє відхід від одноразових компенсаційних виплат на користь створення постійно діючих систем моніторингу, підтримки та надання послуг. Визнання того, що наслідки бойового досвіду можуть проявлятися через роки після завершення служби, зумовлює необхідність довічної відповідальності держави за благополуччя ветеранів. П'ята принципова основа полягає у партнерстві держави, громадських організацій ветеранів та академічних інституцій. Міжнародний досвід засвідчує, що найефективніші системи підтримки формуються на засадах колаборації, де держава забезпечує нормативно-правову базу та фінансування, громадські організації надають адресну допомогу та представляють інтереси ветеранів, а наукові установи забезпечують доказову базу для розроблення програм та оцінювання їхньої ефективності. Шоста засада передбачає орієнтацію на розвиток резильєнтності, автономії та активної громадянської позиції ветеранів, а не лише на компенсацію втрат. Сучасні моделі ветеранської політики акцентують увагу на розвитку внутрішніх ресурсів особистості,

підтримці її суб'єктності та залученні до суспільного життя. Програми *peer-to-peer* підтримки, волонтерства, менторства та громадської активності сприяють трансформації ідентичності від постраждалого до активного члена суспільства, що робить внесок у його розвиток.

Окрім цих спільних засад, міжнародний досвід демонструє важливість адаптації моделей до національного контексту. Американська система характеризується високим ступенем інституціоналізації та спеціалізації послуг, британська – акцентом на військовому етосі та громадській підтримці, ізраїльська – функціональним підходом замість статусного визнання. Ця варіативність засвідчує, що універсальної моделі не існує, і кожна країна має розробляти власну систему з урахуванням історичних традицій, соціально-культурних особливостей та наявних ресурсів. Водночас аналіз міжнародних практик виявляє й спільні виклики, як-от: складність переходу від компенсаційної до реабілітаційної парадигми, необхідність постійного фінансування довгострокових програм, проблема стигматизації психічних розладів, яка перешкоджає зверненню за допомогою, а також потреба у систематичному моніторингу та оцінці ефективності втручань. Зрештою, міжнародний досвід реінтеграції ветеранів засвідчує необхідність переходу від фрагментарних, переважно компенсаційних заходів до комплексних систем довгострокової підтримки, що інтегрують медичні, психологічні, соціальні та професійні аспекти реабілітації.

Узагальнюючи дані щодо української моделі ветеранської політики, зазначимо, що вона перебуває на етапі активного формування та інституціоналізації, відображаючи специфічний національний контекст повномасштабної війни та масової мобілізації. На відміну від країн

з багаторічним досвідом післявоєнної реінтеграції, Україна вирішує завдання побудови системи підтримки в умовах триваючого конфлікту, що накладає особливі вимоги до гнучкості та оперативності державних інституцій.

Так, у сфері *медичної реабілітації* Україна імплементує принципи комплексності та міждисциплінарності, створюючи спеціалізовані центри реабілітації ветеранів при провідних медичних закладах. Водночас засвідчуємо, що система стикається з викликами недостатнього фінансування, обмеженої кількості фахівців з травмотерапії та відсутності єдиних стандартів надання послуг. Особливо проблемною називаємо сферу психологічної допомоги, де, попри створення мережі психологічних центрів, зберігаються значна стигматизація звернень за психіатричною допомогою та брак спеціалістів, підготовлених до роботи з бойовою травмою. *Професійна реінтеграція* ветеранів в Україні здійснюється через програми перепідготовки, надання пільгових кредитів на підприємництво та квотування робочих місць, що відповідає третій zasadі міжнародного досвіду щодо інтеграції різних аспектів реабілітації. Проте, вочевидь, ефективність цих програм обмежується загальним станом економіки, недостатньою поінформованістю роботодавців про потенціал ветеранів та відсутністю системного супроводу працевлаштування. *Фінансова підтримка* українських ветеранів залишається переважно компенсаційною. Хоча ці заходи забезпечують базовий рівень економічної безпеки, вони не вирішують завдань довгострокової соціальної інтеграції та професійної самореалізації. Перехід до більш ресурсної моделі, що передбачає інвестиції у розвиток потенціалу особистості замість пасивних виплат, вважаємо стратегічним завданням наявної системи.

Специфічним викликом української ситуації визначаємо необхідність одночасного вирішення завдань поточної підтримки мобілізованих, реінтеграції демобілізованих та довгострокового супроводу ветеранів попередніх конфліктів. Ця багатшаровість вимагає диференційованого підходу до різних категорій ветеранів з урахуванням їхніх специфічних потреб, що відповідає першій zasadі персоналізації підтримки. Водночас стверджуємо, що система потребує розроблення механізмів превентивної роботи з військовослужбовцями ще під час служби, що сприятиме зменшенню постраваматичних ускладнень та полегшенню переходу до цивільного життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, українська модель реінтеграції ветеранів має потенціал стати унікальним прикладом побудови комплексної системи підтримки в умовах триваючого конфлікту та обмежених ресурсів. Ключовими напрямками подальшого розвитку окреслюємо перехід від фрагментарних компенсаційних заходів до цілісної системи довгострокової підтримки; посилення міжвідомчої координації та партнерства між державними інституціями, громадськими організаціями та академічним сектором; розбудову спеціалізованої інфраструктури медичної та психологічної реабілітації з акцентом на міждисциплінарність; створення ефективних механізмів професійної реінтеграції та підтримки ветеранського підприємництва; імплементацію системи моніторингу та оцінювання на основі доказових практик; формування суспільного дискурсу, що сприяє зміні сприйняття ветеранів від пасивних реципієнтів допомоги до активних агентів суспільних трансформацій.

Враховуючи масштаби мобілізації та тривалість конфлікту, вважаємо, що успішність української моделі реінтеграції ветеранів матиме критичне значення

не лише для благополуччя окремих індивідів, але й для соціальної стабільності, економічного розвитку та демократичної консолідації українського суспільства на десятиліття вперед. Інтеграція міжнародного досвіду з урахуванням національної специфіки, орієнтація на холистичний підхід до реабілітації та стратегічні інвестиції у розбудову інституційної спроможності формують основу для створення системи підтримки ветеранів, здатної відповісти на безпрецедентні виклики сучасності.

Література

1. Absorption of Discharged Soldiers Law – Benefits for Discharged Soldiers. URL: <https://www.adalah.org/en/law/view/610> (дата звернення: 19.12.2025).
2. Baek K., Freeman K. R., Truong S., Bell C., Montgomery S. B. Pilot study of a resiliency based and trauma informed intervention for veterans. *Trauma Care*. 2024. № 4(1). P. 75–86. DOI: <https://doi.org/10.3390/traumacare4010007>
3. Batyuk L. Education strategy “G. I. Bill of Rights” (1944–2025): US experience for the Ukrainian educational space. *Innovative Pedagogy*. 2025. № 82(1). P. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.1.1>
4. Bond G. R., Al-Abdulmunem M., Ressler D. R., Gade D. M., Drake R. E. A randomized controlled trial of an employment program for veterans transitioning from the military: Two-year outcomes. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*. 2022. № 49(6). P. 1072–1083. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10488-022-01208-z>
5. Carlton T. Evidence Integration Review of Multimodal Interventions for PTSD, Social Reintegration, and Economic Stability in Veterans. *Journal of Veterans Studies*. 2025. № 11(2). P. 15–27 DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v11i2.683>
6. Carpenter R. E., Silberman D. Veteran-civilian career identity conflict: What is human resource development’s role? *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*. 2020.

№ 32(3). P. 35–53. DOI: <https://doi.org/10.1002/nha3.20287>

7. Cater J. J., III, Young M. U.S. veterans as emerging entrepreneurs: Self-efficacy, intentions and challenges. *Journal of Developmental Entrepreneurship*. 2020. № 25(2). DOI: <https://doi.org/10.1142/S1084946720500120>

8. Fogle B. M., Tsai J., Mota N., Harpaz-Rotem I., Krystal J. H., Southwick S. M., Pietrzak R. H. The National Health and Resilience in Veterans Study: A Narrative Review and Future Directions. *Frontiers in Psychiatry*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.538218>

9. Gulliver S. B., Rostocky J. A., Pennington M. L., Cardenas M. N., Strack J., McCallum A., Dupree J., Coe, E., Meyer E. C. A peer support training and supervision program for Veterans and families: Development and preliminary results. *Journal of Military, Veteran and Family Health*. 2023. № 9 (1). DOI: <https://doi.org/10.3138/jmvfh-2022-0018>

10. Harwood-Gross A., Weltman A., Kanat-Maymon Ya., Pat-Horenczyk R., Danny B. Peace of mind: Promoting psychological growth and reducing the suffering of combat veterans. *Military Psychology*. 2022. № 34(6). P. 668–678. DOI: <https://doi.org/10.1080/08995605.2022.2044119>

11. IREX. Veteran Reintegration Program in Ukraine: aims and outcomes. URL: <https://www.irex.org/project/ukraine-veteran-reintegration> (дата звернення: 01.12.2025).

12. Paat Y.-F., Dorado A. V., Myers N. W., Martinez A., Scully S. Mental health challenges and barriers to veterans' adjustment to civilian life on the U.S.–Mexico border. *Healthcare (Basel)*. 2025. № 13(3). Art. no. 220. DOI: <https://doi.org/10.3390/healthcare13030220>

13. Randles R., Finnegan A. Veteran help-seeking behaviour for mental health issues: A systematic review. *BMJ Mil. Health*. 2022. № 168. P. 99–104. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmjmilitary-2021-001903>

14. Spencer S. D., Zimmerman M. B., Donis N., Rodrigues M., Jackson D. O., Dindo L. Reintegration challenges among post-9/11 veterans: The role of mental health symptoms and

resilience- and avoidance-based coping strategies. *Journal of Contextual Behavioral Science*. 2023. № 30. P. 97–105. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2023.09.007>

15. The Strategy for our Veterans Valued. Contributing. 2018. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5beadee3ed915d6a2bf94bcc/Strategy_for_our_Veterans_UK_Gov_Consultation_FINAL_12.11.18_web.pdf (дата звернення: 21.12.2026).

16. Wadham B., Andrewartha L., Takarangi M., Harvey A., West B., Wyatt-Smith M., Davis J., Moeck E. Staying the course: Strategies for Australian student veterans in transition. *Journal of Veterans Studies*. 2022. № 8(3). P. 208–221. DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v8i3.357>

17. Акімов О., Андрусак М., Русецький Р., Красота І. Аналіз досвіду формування військового законодавства щодо проходження військової служби у Збройних силах Великобританії. *Національні інтереси України*. 2025. № 8(13). С. 20–34. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-20-34](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-20-34)

18. Аналіз соціальної підтримки ветеранів країн-членів НАТО для демобілізації. Матеріали розроблено Програмою USAID Рада: наступне покоління з метою підтримки аналітичної діяльності Парламенту України. 2023. 14 с.

19. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо формування державної політики у сфері соціального захисту ветеранів та членів їхніх сімей з урахуванням досвіду законодавчого регулювання соціальної підтримки ветеранів у США, Державі Ізраїль, Великій Британії, Канаді та Республіці Хорватія. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32547.pdf> (дата звернення: 11.12.2025).

20. Базаєва М. Витоки новітньої структури та інституціоналізації державної політики щодо ветеранів у США. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. 2022. № 1(33). С. 14–20.

21. Брус С., Бухта Я., Шматко І. Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль,

Велика Британія, Сербія та Данія: аналітична записка / за заг. ред. Д. Султангалієва, Л. Галан. Київ, 2023. 104 с.

22. Дані Єдиного державного реєстру ветеранів війни. URL: <https://data.gov.ua/dataset/034f43a4-133a-498f-8478-6076ed1013e4> (дата звернення: 11.01.2026).

23. Державна політика підтримки ветеранів: досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. URL: <https://veteranfund.com.ua/support-for-veterans-of-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland> (дата звернення: 25.12.2025).

24. Керрінгтон Дж. Гр. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів і ветеранок: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. Київ, 2025. 104 с.

25. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1(12). С. 11–18. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305055](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055)

26. Про запровадження базової підготовки здобувачів освіти: лист МОН від 14 березня 2025 року № 1/4893-25. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67dd21/16e/67dd2116e2d5c659896218.pdf> (дата звернення: 20.12.2025).

27. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 19.12.2025).

28. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 року № 1209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text> (дата звернення: 08.12.2025).

References

1. Absorption of Discharged Soldiers Law – Benefits for Discharged Soldiers. (2025). Adalah. Retrieved from <https://www.adalah.org/en/law/view/610>

2. Baek, K., Freeman, K. R., Truong, S., Bell, C., & Montgomery, S. B. (2024). Pilot study of a resiliency based and trauma informed intervention for veterans. *Trauma Care*, 4(1), 75–86. DOI: <https://doi.org/10.3390/traumacare4010007>

3. Batyuk, L. (2025). Education strategy “G.I. Bill of Rights” (1944–2025): US experience for the Ukrainian educational space [Osvitnia stratehiia “G.I. Bill of Rights” (1944–2025): dosvid SSHa dlia ukrainskoho osvitnoho prostoru]. *Innovative Pedagogy*, 82(1), 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.1.1>

4. Bond, G. R., Al-Abdulmunem, M., Ressler, D. R., Gade, D. M., & Drake, R. E. (2022). A randomized controlled trial of an employment program for veterans transitioning from the military: Two-year outcomes. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 49(6), 1072–1083. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10488-022-01208-z>

5. Carlton, T. (2025). Evidence integration review of multimodal interventions for PTSD, social reintegration, and economic stability in veterans. *Journal of Veterans Studies*, 11(2), 15–27. DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v11i2.683>

6. Carpenter, R. E., & Silberman, D. (2020). Veteran-civilian career identity conflict: What is human resource development’s role? *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*, 32(3), 35–53. DOI: <https://doi.org/10.1002/nha3.20287>

7. Cater, J. J., III, & Young, M. (2020). U.S. veterans as emerging entrepreneurs: Self-efficacy, intentions and challenges. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 25(2). DOI: <https://doi.org/10.1142/S1084946720500120>

8. Fogle, B. M., Tsai, J., Mota, N., Harpaz-Rotem, I., Krystal, J. H., Southwick, S. M., & Pietrzak, R. H. (2020). The National Health and Resilience in Veterans Study: A narrative review and future directions. *Frontiers in Psychiatry*, (11). DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.538218>

9. Gulliver, S. B., Rostockyj, J. A., Pennington, M. L., Cardenas, M. N., Strack, J., McCallum, A., Dupree, J., Coe, E., & Meyer, E. C. (2023).

A peer support training and supervision program for Veterans and families: Development and preliminary results. *Journal of Military, Veteran and Family Health*, 9(1). DOI: <https://doi.org/10.3138/jmvfh-2022-0018>

10. Harwood-Gross, A., Weltman, A., Kanat-Maymon, Y., Pat-Horenczyk, R., & Danny, B. (2022). Peace of mind: Promoting psychological growth and reducing the suffering of combat veterans. *Military Psychology*, 34(6), 668–678. DOI: <https://doi.org/10.1080/08995605.2022.2044119>

11. IREX. (2025). Veteran Reintegration Program in Ukraine: aims and outcomes. Retrieved from <https://www.irex.org/project/ukraine-veteran-reintegration>

12. Paat, Y.-F., Dorado, A. V., Myers, N. W., Martinez, A., & Scully, S. (2025). Mental health challenges and barriers to veterans' adjustment to civilian life on the U.S.–Mexico border. *Healthcare (Basel)*, 13(3), 220. DOI: <https://doi.org/10.3390/healthcare13030220>

13. Randles, R., & Finnegan, A. (2022). Veteran help-seeking behaviour for mental health issues: A systematic review. *BMJ Military Health*, (168), 99–104. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmjilitary-2021-001903>

14. Spencer, S. D., Zimmerman, M. B., Donis, N., Rodrigues, M., Jackson, D. O., & Dindo, L. (2023). Reintegration challenges among post-9/11 veterans: The role of mental health symptoms and resilience- and avoidance-based coping strategies. *Journal of Contextual Behavioral Science*, (30), 97–105. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2023.09.007>

15. The Strategy for our Veterans Valued. Contributing. (2018). UK Government. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5beadee3ed915d6a2bf94bcc/Strategy_for_our_Veterans_UK_Gov_Consultation_FINAL_12.11.18_web.pdf

16. Wadham, B., Andrewartha, L., Takarangi, M., Harvey, A., West, B., Wyatt-Smith, M., Davis, J., & Moeck, E. (2022). Staying the course: Strategies for Australian student veterans in transition. *Journal of Veterans Studies*, 8(3), 208–221. DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v8i3.357>

17. Akimov, O., Andrusiak, M., Rusetskyi, R., & Krasota, I. (2025). Analiz dosvidu formuvannya viiskovoho zakonodavstva shchodo prokhodzhennia viiskovoi sluzhby u Zbroinykh sylakh Velykobrytaniï [Analysis of the experience of forming military legislation on military service in the Armed Forces of Great Britain]. *Natsionalni interesy Ukrainy – National interests of Ukraine*, 8(13), 20–34. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-20-34](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-20-34) [in Ukrainian].

18. Analiz sotsialnoi pidtrymky veteraniv krainchleniv NATO dlia demobilizatsii [Analysis of social support for veterans of NATO member countries for demobilization]. (2023). USAID RADA: Next Generation Program [in Ukrainian].

19. Analitichna zapyska z pytan porivnialnoho zakonodavstva shchodo formuvannya derzhavnoi polityky u sferi sotsialnoho zakhystu veteraniv ta chleniv yikhnikh simei... [Analytical note on comparative legislation regarding the formation of state policy in the field of social protection of veterans...]. (2025). Retrieved from <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32547.pdf> [in Ukrainian].

20. Bazaieva, M. (2022). Vytoky novitnoi struktury ta instytutsionalizatsii derzhavnoi polityky shchodo veteraniv u SSHa [Origins of the latest structure and institutionalization of state policy regarding veterans in the USA]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny – Current issues of social sciences and history of medicine*, (1), 14–20 [in Ukrainian].

21. Brus, S., Bukhta, Ya., & Shmatko, I. (2023). Systemy sotsialnoi pidtrymky veteraniv: Khorvatiia, Izrail, Velyka Brytaniia, Serbiia ta Daniia [Social support systems for veterans: Croatia, Israel, Great Britain, Serbia, and Denmark]. Kyiv [in Ukrainian].

22. Dani Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny [Data of the Unified State Register of War Veterans]. (2026). Retrieved from <https://data.gov.ua/dataset/034f43a4-133a-498f-8478-6076ed1013e4> [in Ukrainian].

23. Derzhavna polityka pidtrymky veteraniv: dosvid Spoluchenoho Korolivstva Velykoi Brytaniï ta Pivnichnoi Irlandii [State policy of supporting veterans: Experience of the United Kingdom].

(2025). Retrieved from <https://veteranfund.com.ua/support-for-veterans-of-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland> [in Ukrainian].

24. Carrington, J. G. (2025). Ohliad mizhnarodnykh praktyk u sferi reintehratsii veteraniv i veteranok: mirkuvannia shchodo voiennoho ta povoiennoho kontekstu Ukrainy [Review of international practices in the field of reintegration of male and female veterans]. Kyiv [in Ukrainian].

25. Kostyshyn, E., Hrytsaniuk, V., & Shevtsiv, Yu. (2024). Dosvid SSHa shchodo reintehratsii veteraniv viiny do tsyvilnoho zhyttia [US experience in reintegrating war veterans into civilian life]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social work and social education*, (1), 11–18. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305055](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055) [in Ukrainian].

26. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2025). Pro zaprovadzhennia bazovoi pidhotovky zdobuvachiv osvity: lyst MON vid 14 bereznia 2025 roku № 1/4893-25 [On the introduction of basic training for students: letter of the Ministry of Education and Culture dated March 14, 2025 No. 1/4893-25]. (2025). Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67d/d21/16e/67dd2116e2d5c659896218.pdf> [in Ukrainian].

27. Law of Ukraine. (1993). Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22 zhovtnia 1993 roku № 3551-XII [On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine dated October 22, 1993 No. 3551-XII]. (1993). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [in Ukrainian].

28. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Pro skhvalennia Stratehii veteranskoï polityky na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 lystopada 2024 roku № 1209 [On approval of the Strategy of Veteran Policy for the period up to 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 29, 2024 No. 1209]. (2024). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text> [in Ukrainian].

Курило В. С., Мигович І. В., Товстуха О. М., Юрків Я. І. Компаративний аналіз концептуальних засад та інституційних механізмів емплауерменту ветеранів: міжнародний досвід та українська практика

У статті здійснено компаративний аналіз концептуальних засад, нормативно-правових основ та інституційних механізмів емплауерменту ветеранів у міжнародному (США, Велика Британія, Ізраїль) та національному (Україна) контекстах. Актуальність дослідження зумовлена масштабними соціально-демографічними трансформаціями українського суспільства внаслідок повномасштабної агресії та необхідністю переходу від компенсаційної моделі до системи емплауерменту ветеранів. Методологічну основу становлять теорія емплауерменту, концепція посттравматичного зростання та принципи інституційного аналізу. Компаративний аналіз виявив специфіку національних моделей підтримки ветеранів: американська характеризується найвищим рівнем інституційної комплексності із спеціалізованим міністерством, яке координує всі аспекти ветеранської політики; британська модель базується на принципі суспільного контракту та успішній інтеграції системи охорони здоров'я з потужним благодійним сектором; ізраїльська відзначається принципом довічної відповідальності держави перед ветеранами та високим рівнем інтеграції реабілітаційних послуг у єдину систему супроводу; українська модель перебуває у стадії динамічного становлення, демонструючи інноваційні підходи через активну цифровізацію послуг, розвинене державно-громадське партнерство та цілеспрямовану підтримку ветеранського підприємництва як інструмента економічної реінтеграції. На основі порівняльного аналізу обґрунтовано такі ключові засади ефективної політики емплауерменту ветеранів: пріоритетність ментального здоров'я як основи успішної реінтеграції; інтеграція медичних,

психологічних, соціальних та економічних реабілітаційних послуг у комплексні програми; довгостроковість підтримки з урахуванням різних життєвих етапів ветеранів; системне залучення громадянського суспільства як партнера держави у наданні послуг. Доведено доцільність адаптації міжнародного досвіду з обов'язковим урахуванням національного контексту для формування інтегративної моделі емпauerменту ветеранів як стратегічного ресурсу постконфліктного розвитку українського суспільства. Результати дослідження створюють первинне підґрунтя для розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення національної системи підтримки ветеранів.

Ключові слова: реінтеграція ветеранів, посттравматичне зростання, соціальна адаптація, інституційні механізми підтримки, компаративний аналіз, суб'єктність ветеранів, міжнародний досвід.

Kurylo V. S., Myhovich I. V., Tovstuha O. M., Yurkiv Ya. I. Comparative Analysis of Conceptual Foundations and Institutional Mechanisms of Veterans' Empowerment: International Experience and Ukrainian Practice

The article presents a comparative analysis of conceptual foundations, legal frameworks, and institutional mechanisms of veterans' empowerment in international (USA, Great Britain, Israel) and national (Ukraine) contexts. The relevance of the study is determined by large-scale socio-demographic transformations of Ukrainian society as a result of full-scale aggression and the need to transition from a compensatory model to a veterans' empowerment system. The methodological foundation consists of empowerment theory, the concept of post-traumatic growth, and principles of

institutional analysis. The comparative analysis revealed the specifics of national models of veteran support: the American model is characterized by the highest level of institutional complexity with a specialized ministry that coordinates all aspects of veterans' policy; the British model is based on the principle of social contract and successful integration of the healthcare system with a robust charitable sector; the Israeli model is distinguished by the principle of life-long state responsibility to veterans and a high level of integration of rehabilitation services into a unified support system; the Ukrainian model is in a stage of dynamic formation, demonstrating innovative approaches through active digitalization of services, developed public-private partnerships, and targeted support for veteran entrepreneurship as a tool for economic reintegration. Based on the comparative analysis, key principles of effective veterans' empowerment policy are substantiated: priority of mental health as the foundation of successful reintegration; integration of medical, psychological, social, and economic rehabilitation services into comprehensive programs; long-term support considering different life stages of veterans; systematic engagement of civil society as a state partner in service provision. The feasibility of adapting international experience with mandatory consideration of national context is proven for forming an integrative model of veterans' empowerment as a strategic resource for post-conflict development of Ukrainian society. The research results create an initial foundation for developing scientifically grounded recommendations for improving the national veteran support system.

Keywords: veterans' reintegration, post-traumatic growth, social adaptation, institutional support mechanisms, comparative analysis, veterans' agency, international experience.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)



Дата першого надходження статті до видання: 14.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.04.2026